

Josep Murgades, *Escrits sobre Noucentisme*, Barcelona: Universitat de Barcelona Edicions, 2022, 537 pp.

Els últims anys, Josep Murgades ha publicat diversos reculls de textos sobre temes que l'han interessat al llarg de la seva trajectòria acadèmica: *Escrits sobre llengua* (Pagès, 2016), *Escrits sobre Fabra* (Pagès, 2018) i *Escrits sobre Eugeni d'Ors* (Edèndum, 2019), als quals s'hi afegeixen aquests *Escrits sobre Noucentisme* i, com a colofó, *l'Esbós d'escrits que ja mai no escriuré* (Edicions de la Universitat de Barcelona, 2021), la seva darrera lliçó.

El volum sobre el Noucentisme està dividit en cinc parts. Les tres primeres –sobre la definició, el context històric i la literatura d'aquest «moviment d'idees», tal com el va definir Josep Pla– són fàcilment adscriuïbles a l'òptica del materialisme històric. Les dues darreres parts –sobre la relació amb el cànon dels noucentistes i la seva posteritat– estan a prop, també, de la teoria de la recepció.

L'article que obre la primera part és de 1976. Murgades ja hi proposava la seva definició del Noucentisme, que repetiria i glossaria en textos posteriors també presents al volum. El considera un «fenomen ideològic» (25) explicable per raons de classe. Seria la forma que la burgesia catalana hauria trobat per legitimar el seu projecte d'acció política i cultural, amagant sota l'estora la conflictivitat social i de diferent signe del moment –que situaríem, a grans trets, entre 1906 i 1923.

En un altre escrit d'aquesta part, «De l'arbitrarietat noucentista, encara», Murgades intenta escatir-hi quins valors dels pròpiament noucentistes –intervenció i imperialisme; classicisme, mediterraneïtat i humanisme; civilitat; i arbitrarisme– serien rescatables per al present i arriba a la conclusió que només l'últim podria salvar-se. La clau d'aquesta reflexió està en la llengua: si l'arbitrarisme posa l'accent en la capacitat d'arbitri de l'home, és precisament el que requeriria la llengua catalana per esquivar els discursos naturalistes que consideren que el bilingüisme imperant és l'estat «normal» de les coses. Ara bé: com també assenyala en altres moments del llibre, els noucentistes reeixiren a l'hora d'arbitrar la normativització del català, però no a la d'arbitrar la seva normalització.

D'altra banda, potser un concepte com el de civilitat no seria tan negligible com Murgades creu. Sempre des d'una posició marxista, troba que la civilitat –o civisme– és com la beneficència: un pegat que no soluciona el problema sistèmic. Afirmar que «de la mateixa manera que en una formació social veritablement justa i equitativa la beneficència hauria deixat pas a una distribució proporcionalment igualitària de tots els béns, semblantment les apel·lacions a la civilitat no hi tindrien raó de ser, substituïda aquesta efectivament com ho hauria estat per una solidaritat institucional propiciada pel mateix entramat de relacions socials existents» (89).

Però és realment imaginable «una formació social veritablement justa i equitativa» si, com va la frase atribuïda tant a Slavoj Žižek com a Fredric Jameson, és més fàcil imaginar la fi del món que la fi del capitalisme? Si no, no és millor la civilitat

que no pas res? Penso en una civilitat que tingui a veure amb la necessitat de vestir una màscara a l'espai públic, amb l'anonimat i la certa despersonalització que cal per assegurar un debat democràtic on la cultura del narcisisme no passi per davant de les idees i la seva justesa.

De la segona part del volum, la referent al context històric, n'emergeix la idea que la Mancomunitat de Catalunya, la principal institució de què es van valdre els noucentistes, va fer molt amb més aviat poc –pecuniàriament. La voluntat no era la d'erigir un estat propi sinó la de projectar la modernització que s'estava empenent a Catalunya a la resta d'Espanya. La resposta que trobaren a l'altra banda era de clar antagonisme: en el cas de l'estament militar, més directe; entre la classe política, més velat i estratègic; en la classe intel·lectual, degudament dissimulat.

La tercera part és la que es podria prestar més a reflexions formalistes, però l'autor ja ha deixat clar que la seva mirada sobre el Noucentisme posa en el centre la qüestió de les condicions materials que el permeteren i els interessos de classe que l'impulsaren, de manera que defugirà tota anàlisi merament estètica. S'interessa per la instrumentalització del classicisme que fan els noucentistes i, sobretot, centra la seva interpretació de la poètica noucentista en dos conceptes: el d'analogia i el d'anagogia. Si definim l'analogia com una correspondència, una relació entre diferents objectes, la correspondència fonamental del Noucentisme és la que s'hi estableix entre ètica i estètica. Si, d'altra banda, definim l'anagogia com una elevació, és a través de la correspondència entre normes de conducta i art, entre ètica i estètica, que els noucentistes reïxen a l'hora d'eleva-se.

La quarta part, la més extensa del volum, es titula «Noucentisme i cànon» i aborda com els noucentistes seleccionaren el que els interessava de la seva tradició anterior i l'instrumentalitzaren. S'oposen a Jacint Verdaguer perquè representa el Romanticisme i el segle XIX i pretenen tallar amb aquest precedent més immediat; a la vegada, no hi poden renunciar i es veuen obligats a integrar-lo pel fet que resulta una figura completament emblemàtica. Respecte de Joaquim Ruyra, elogien la seva obra narrativa, que és assimilable als preceptes de la poètica noucentista, i Ruyra mateix acaba pledejant a favor de la reforma ortogràfica fabriana. Amb Maragall el xoc és frontal: dues maneres d'observar el fet poètic –la teoria de la paraula viva i l'artificiositat noucentista– als antípodes, cosa que també podríem dir de Víctor Català. Al darrer dels escrits d'aquesta part, que fa de pont amb la següent, el focus no es posa en un clàssic que els noucentistes integressin o bandegessin sinó en el particular cànon i anticànon d'un noucentista de soca-rel, Josep Maria Capdevila.

Si la quarta part es fixa en el passat dels noucentistes, a través de la recepció que fan de certs elements de la tradició, la cinquena avança al seu present i futur; concretament, a la recepció negativa del Noucentisme que s'ha convingut a anomenar *antinoucentisme*. Ja en coetaneïtat amb el moviment trobem crítiques que li dirigiran autors renaixencistes com Narcís Oller i modernistes com Maragall. I, a posteriori, hi carregarà les tintes remarcablement Josep Pla, qui està en l'origen de la distinció fal·laç entre l'obra institucional del Noucentisme –que

aplaudiria– i la literatura i art del moviment –que condemnaria–, i sobretot Joan Sales i el grup dels *Quaderns de l'Exili*.

El que resulta de tot plegat és un estudi del Noucentisme en profunditat i, per sort, més personal del que l'autor, potser, voldria. Qui desitjaria un treball fet «de manera asèptica, desapassionada» (12) si sabem, des de Gadamer, que en humanitats no hi ha objectivitat i que l'investigador està implicat històricament en la realitat que estudia? La presa de partit pel materialisme històric ja marca el text subjectivament i en això no hi ha res blasmable.

A les seves classes sobre teoria literària, el professor Murgades solia dir que el problema de les poètiques textualistes, com el formalisme o la narratologia, era que corrien el risc d'oblidar el context, tot cartografiant perfectament el text; a l'altre extrem, les poètiques contextualistes, com el materialisme històric o la sociologia de la literatura, podien acabar oblidant el text, parant esment només al context. *Escrits sobre Noucentisme* aconsegueix un balanç entre text i context proveint un aparat conceptual des del qual entendre el Noucentisme i, a la vegada, aportant una documentació abundant tant de fonts primàries –predominantment hemerogràfiques– com secundàries.

Xavier Sirés
Universitat Pompeu Fabra

Murgades, Josep. Escrits sobre Noucentisme. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, 2022, 537 pp. © 2025 by Xavier Sirés is licensed under CC BY 4.0. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

La ressenya ha sigut publicada a [Catalan Review: International Journal of Catalan Culture](#), n. 39, 2025, 143-146.